

σου, ἄλλοι τὰ τοῦ Δαβίδ συνεφθέγγοντο Τίς θεὸς μέγας ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ τὰ ἐξῆς πρὸς τούτοις καὶ μιᾶ φωνῇ πάντες καὶ γλώσση χάριν ὠμολόγουν τῷ τῶν θαυμασίων θεῷ καὶ αὐτῷ δὴ τῷ τὴν αἰτησιν οὕτω προφθάσαντι ἐπὶ τῇ παραδοξοποιίᾳ θεράποντι αὐτοῦ Νίκωνι φ.178^α τῷ || πανολβίω. Ἐνιοὶ δὲ τῶν τῆς μονῆς, περιεργότερον διατιθέμενοι 6 ἐπὶ τῷ πράγματι, καὶ ἀπόπειραν ὡςπερ τούτου ποιούμενοι, οὐκ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὕψους τῆς θυρίδος, ἐξοχωτέρας οὔσης καὶ εἰς ὕψος πολὺ παρεκτεινομένης, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑποκειμένης καὶ ὑποβεθηκυίας τῷ ὕψει ἐπάλλεως ὀπίωρας ἤδη τινὰς καθέντες κατὰ τῶν λιθοστρώτων βαθμί- 10 δων, ἐν οἷς ὁ παῖς προσαραχθεὶς ἀσινῆς διετηρήθη, οὕτω συνετριβήσαν καθάπαξ καὶ δίκην χόος ἐλεπτύνησαν, ὡς μηδ' ὄλως σχεδὸν ἐντυπωθῆναι τῷ τόπῳ τι τῶν συντριβέντων.

Ἐπι δὲ καὶ λίαν εὐμενῶς ὁ μέγας αἰεὶ καὶ φιλοστόργως διακρίεται κατὰ τὴν ὑπόσχασιν ἐν πᾶσι τοῖς τὴν Σπαρτιάτιδα γῆν οἰκεῖν λα- 15 χουσι, καὶ πολλὴν ὄσσην ἐνδείκνυται κατὰ κοινὸν τὴν κηδεμονίαν, φρουρῶν αὐτοὺς καὶ περιέπων καὶ παντοίων ἐπιφορῶν καὶ κινδύνων καὶ νόσων καὶ ὀδυνῶν ἀνηκίστων ρύόμενος καὶ θερμὸς ἀντιλήπτωρ τοῖς πᾶσιν ὀσημέραι γινόμενος κατὰ τε θάλασσαν καὶ τὴν ἠπειρον, αὐτοὶ πάντες οἱ Λακόνων παῖδες Ἰσασι, τῇ πείρᾳ διδασκόμενοι τὴν 20 τοῦ ἀγαθοῦ τοῦδε μεσιτείαν καὶ προστασίαν, κἂν αὐτοὶ τὸν ἴσον πόθον καὶ τὴν ἰστίαν οὐθὲν ἔργων, οὐθὲν λόγων ἀφοσιούσθαι τῷ ἀγίῳ βούλωνται διὰ ῥαθυμίαν τυχόν ἢ καὶ ὀλιγοπιστίαν. Τὸ δὲ ἐξαιρετικόν, φ.178^β ὅτι οἱ ταῖς δημοσίαις διήρσει καὶ τριήρσει || ἑαυτοὺς πιστεύοντες καὶ τὸν θαλάττιον πλοῦν βαίνοντες, τῷ βασιλικῷ συνταττόμενοι στόλῳ, 25 οὐκ ἀφανῶς μόνον αἰσθάνονται τῆς παρὰ τοῦ ἀγίου ἀρωγῆς καὶ βοηθείας, ἀλλὰ καὶ αἰσθητῶς ἐνίοτε ὀρώσιν αὐτὸν ἐν τῷ ἰδίῳ σχήματι, ποτὲ μὲν πρῶρεα μιμούμενον, ποτὲ δὲ κατὰ πρύμνην ἰστάμενον καὶ κυβερνῶντα καὶ πηδαλιουχοῦντα τὰς τριήρεις καὶ κουφιζοντα μὲν ἐκείνας, θάρσους δ' ἐντεῦθεν ἐμπιπλῶντα τοὺς πλωτῆρας καὶ δέους 30 παντὸς ἀπαλλάττοντα. Ὅπερ ἐκείνοι ἴδιον αἰεὶ ἠγοῦνται, ὅλαις γλώσσαις ἀνακηρύττειν οὐ παύονται καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας τοῖς πᾶσιν ἐκδιηγείσθαι καὶ τὸ πλῆθος ἐφαπλεῖν τῆς ἐπ' αὐτοῖς τοῦ ὀσίου χρηστότητος.

12. τί 19. λακόνων 22. βούλωνται 25. ἀρωγῆς 28. κυβερ-
 γοῦντα 32. ἐφαπλεῖν. Πρὸς. ἐκδειματεῖν καὶ τὰ ὅμοια ἐν σ. 194 στήμ. εἰς 31

Ἄλλὰ γε τὸν λόγον οὕτω παρέλκειν καὶ τὰ ἐκείνῳ τερατουργη-
θέντα καὶ τερατουργούμενα ἅπαντα κατὰ μέρος διεξιέναι ἀπειρόκα-
λόν τε ὁμοῦ καὶ ἀδύνατον, καὶ ἄθλον οὐκ εὐπετές, ὥσπερ αὐτὸς πάλιν
καὶ τὸ πάντα παραλείπειν ἀτεχνῶς ἐπιζήμιον. Ἔβον γὰρ ἀστέρων
πληθὺν ἀριθμεῖν καὶ ψάμμον παράλιον ἢ καὶ πέλαγος κοτύλη ἔκμε- 5
τρεῖν ἢ καὶ ἄλλα τι τῶν ἀνηνύτων ἐπιχειρεῖν ἢ τὰ ἐκείνου πάντα λέ-
γειν καὶ διηγέσθαι, ἅ μὴδὲ λόγῳ ῥητὰ μὴδ' ἀκοῇ χωρητὰ διὰ τὸ
πλήθος. Τοιγαροῦν καὶ ἐκκλίνειν ὥσπερ βαλλόμενοι, τό τε πολυσχε-
δές τοῦ λόγου καὶ τὸ πολύφραστον, || ἅτε δὴ μὴδὲ τὴν γλώτταν φ.179^α
ἔχοντες συνδιηγουμένην καὶ τοιούτοις θαύμασι συνυψουμένην, τέλος 10
ἐπιθήσωμέν τῷ λόγῳ. Ἀπόχρη γὰρ πάντως καὶ ταῦτα, ἅπερ ἐπιτρο-
χάδην, ἀλλ' οὐ κατὰ μέρος διεξιελθεῖν προήχθημεν, δεῖξαι ὅσης ὁ μέ-
γας τῆς πρὸς θεὸν πεπλούτηκε παρρησίας καὶ ὅσης ἔτυχε τῆς πρὸς
αὐτὸν οἰκειότητος ἦν ἐμνηστεύσατο διὰ βίου καθαρότητα καὶ ἀρετῆς
περιουσίαν. Τὰ δ' ἄλλα, ἅ καὶ γραφῆς καὶ διηγήσεως ἐπέκεινα καὶ 15
περὶ ὧν οὐκ ἂν ἀφίκοιτο λόγος, γλώσσαις ἐτέρων ὡς δυνατόν κάκει-
ναις λέγειν ἢ φιλοπευστεῖν τὰ περὶ αὐτοῦ καταλείψωμεν. Τὰ δὲ παρ'
ἐμοῦ μὲν σοί, ὦ θεῖα καὶ ἱερὰ κεφαλῇ, ὡς ἐν συνόψει καὶ δι' ἐπιδρο-
μῆς ταῦτα, εἰ μὲν καὶ τῆς ἀξίας ἔγγυς οὐκ οἶδα, πλὴν καὶ τοῦτό
σοι χάρις τῷ ταῦτα μουσῆντι μοι καὶ ὑποθεμένῳ καὶ ὑπαγορευόμεντι. 20
Ἄ καὶ δέχοιο προσηνῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἴλεών μοι τὸν Χρι-
στὸν τιθέμενος, ὃν καὶ αὐτὸς διαφερόντως ἠγάπησας, ἐγὼ δὲ [διὰ]
πταισμάτων ἀδιηγῆτων, οἴμοι, παρώργισα. Εἴης δέ μοι καὶ προστά-
της ἀνωθεν τῆς μονῆς, ἱερὲ Νίκων, τὸ ἐμὸν τρύφημα καὶ καλλώ-
πισμα, ταῖς σαῖς πρεσβείαις καὶ ταῖς ἀνωθεν φρυκτωρίαις περιλάμπων 25
μου τὸ ἡγεμονικὸν καὶ σῶζων με τὸν ἀχρεῖον οἰκέτην σου ἐνταῦθα
μὲν τῶν ἀδοκῆτων ἐπιφορῶν καὶ ἐχθρῶν ἀοράτων καὶ ὄρωμένων τῶν
|| αἰεὶ φθονούντων καὶ ἐπιβουλεύοντων μοι καὶ λόγους παντοδαπεῖς φ.179^β
καὶ δολίους ἐξαρτυόντων κατ' ἐμοῦ καὶ παντοίως ἐφηδομένων τῇ
ἐμῇ ἀπωλείᾳ, ἐκείθεν δὲ τῆς πυρὸς γενένης καὶ ἀμυθῆτων δεινῶν 30
κολάσεων. Ἐπί δὲ τοῦ θρόνου τῆς τοῦ ἀδεκάστου φοβερᾶς κρίσεως
ἀκαταισχύντως προσάγων με μέτοχον τῆς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ στάσεως

1. ἐκείνου 3. ἄθλον 4. παραλείπειν 6. ἄλλο 12. προσεί-
χθημεν 19. τοῦτό 20. μουσῆντι 28. παντοδαπεῖς. *18ε κατωτέρω
σ. 222. 29. ἐξαρτιόντων

ἀποδείξεις, ἀρπαγησόμενον εἰς οὐρανὸν καὶ μετ' ἀγγέλων ὑμνωδὸν ἱσόμενον τῆς ἀκτίστου καὶ ὁμοουσιῶν Τριάδος ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι νοσημένης τε καὶ δοξαζομένης, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας ἀμήν.

Ἐν τῷ ἄνω Βίῳ νέαι λέξεις μὴ ἀποτεθησαυρισμέναί ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς εἶνε αἱ ἐξῆς: ἀβυσσικός σ. 168,13. - ἀγαθογνώμων σ. 192,2. - ἀθεμιτοπραγία σ. 194,9. - αἰμοφορῆς σ. 200,30. - ἀληθότιηρ σ. 187,26. - ἀνθυπονοσιέω σ. 163,25. 175,24. - ἀνολιγώρως σ. 181,31. - ἀπανεμόω σ. 196,24. - ἀρρητουργία σ. 194,27. - ἀυτόθωκος (;) σ. 160,5. ἀφειδιάω σ. 218,19. - βαρυβρέμων σ. 192,5. - (πρβλ. δεξιῶς . . . δορυβρέμονος παρὰ Νικητῆλ' Ἀτταλειάτῃ σ. 302,17 ἐκδ. Βόννης). - διάρπαγμα σ. 201,5. - δορκαδοπρεπῶς σ. 187,9. - ἐκδειματιέω σ. 166,20. 194,31. - (Πρβλ. ἀναπληρέω σ. 171,22. - ἐκπληρέω σ. 63,17 - ἐφαπλέω σ. 220,32, - ταπεινέω σ. 216,7.) - ἐναπόριος σ. 142,8. 179,19. - (πρβλ. ἐπαυχενίζομαι σ. 170,6. - ἐπιμήκιστος σ. 177,25. - εὐγηρότατος σ. 197,8. - κερματοφυλάκιον σ. 218,11. - οὐρανοέραστος σ. 180,22. - παιώνισμα σ. 204,29. - παντοδαπῆς σ. 134,21. 139,27. 195,24. 221,28. - περιγραπτιῶς σ. 209,29. - τρανογλωττία σ. 204,11. - φυγοπολίτης σ. 148,29. - Ὡς πρὸς δὲ τὴ φθάζω (σ. 147,4. 191,1. 213,21), πρβλ. Λέοντος Τακτ. 12,41. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανὸν σ. 244,14. Βασίλειου τοῦ νέου Νεαρὰ XXVIII παρὰ Zachariae von Lingenthal Novellae Constitutiones imperatorum post Justinianum σ. 314 στ. 28.

Καὶ οὕτω μὲν ἔχει ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Νίκωνος ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κουτλουμουσίου. Ἄλλ' ἐν ἄλλοις κώδιξιν ἐφέρετο, καθ' ἃ φαίνεται, καὶ ἡ διαθήκη τοῦ αὐτοῦ. Εἰκάζομεν δὲ τοῦτο βλέποντές τινα τῶν θαυμάτων τοῦ ὁσίου ἐκ τῶν περιλαμβανομέ-

νων ἐν τῷ ἄνω ἐκδοθέντι Βίῳ περιλαμβανόμενα ὁμοῦ μετὰ τῆς προηγουμένης αὐτῶν διαθήκης ἐν ἐντύπῳ βιβλίῳ ἐκτυπωθέντι ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780. Φέρει δὲ τοῦτο τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· «Διάλογος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Κερρᾶ μετὰ τινος Ἑβραίου, Ἑρῶν ὀνομαζομένου, ὠφελιμώτατος εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐπιτηδεύεται νὰ καταχαλάσῃ ταῖς φλυαρίαις, καὶ μάταιαις γνώμαις τῶν ἀνοήτων Ἑβραίων. Προσέτι δὲ καὶ συμμαζῶξιν λόγων τινῶν τοῦ, τε ἁγίου Ἐπιφανείου καὶ ἄλλων Ἁγίων, πρὸς κοινὴν σωτηρίαν. Μετὰ τοῦ ἀξιωματημονεύτου μαρτυρίου Τῆς Ἁγίας μεγαλομάρτυρος Μαρτίνης. Προστεθείσης εἰς τὸ τέλος τῆς Διαθήκης, καὶ διαφορῶν Θαυμάτων Νίκωνος Μοναχοῦ τοῦ Ματανοεῖτε. ,αψπ'. Ἐνετίησιν 1780. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Con Licenza de' Superiori, e Privilegio ».

Τὴν διαθήκην ταύτην, μεταπεφρασμένην εἰς τὸ νέον ἑλληνικὸν ἰδίωμα, καθ' ἃ καὶ τὰ ἐπόμενα εἰς αὐτὴν θαύματα τοῦ ὁσίου Νίκωνος, ἐκ κειμένου πάντως γεγραμμένου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, καθ' ἃ καὶ ὁ ἄνωτέρῳ ἐκδοθεὶς Βίος, παραθέτω ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ, ἅτε ὁμοίως μὴ στερουμένην ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ διαφωτίζουσαν σημεῖά τινα τῆς τοπογραφίας τῆς μεσαιωνικῆς Σπάρτης. Ἐκδίδω δὲ αὐτὴν ἀπαραλλακτως ὡς φέρεται ἐν τῷ σπανίῳ ἐντύπῳ, οὗ καταλαμβάνει τὰς σελίδας 125-129.

ΔΙΑΘΗΚΗ ΝΙΚΩΝΟΣ

Μοναχοῦ τοῦ Μετανοεῖτε.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀμήν. Ὡσαν ὁ Θεὸς, καὶ ἡ παναγία Θεοτόκος ἠθέλησε, καὶ με ἔφεραν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐδίδασκα δύο χρόνους, τὸν καιρὸν τοῦ κυρίου Νικολάου τοῦ Κριτοῦ, ἐρχόμενος ἐγὼ εἰς τὸ Ἀμύκλειον, ἐπαράγγειλα τὰ λόγια τὰ θεϊκὰ. Τότε δὲ ἐσυμμαζώθησαν οἱ ἄρχοντες τῆς Λακεδαιμονίας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βαρβάρας, καὶ εἶπόν μου, πῶς εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν ἔπεσε τόσον θα-

νατικόν, ὡς τε ὅπου ἡμεῖς δὲν ἤμποροῦμεν νὰ θάπτωμεν τοὺς νεκρούς. Τὸ λοιπὸν κάμε νὰ ἔλθῃς καὶ ἀτός σου μετ' ἡμᾶς, ἀλλέως τρόπου μισεύομεν καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἐκεῖ. Εἰς τοὺς ὁποίους ἐγὼ ἀπεκρίθηκα, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἡ ὀργὴ εἶναι θεϊκὴ, ἰσεῖς δὲν ἔχετε ποῦ νὰ φύγετε, διατί ὁ Θεὸς ὅπου κατοικᾷ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, κυριεύει καὶ τὴν Ἀνατολήν, καὶ τὴν Δύσιν, καὶ εἰς ὅποιον τόπον ἰσεῖς θέλετε ὑπάγη, εὐρίσκει σας. Ὅμως ἰσεῖς κάμετέ μου μίαν ὁμολογίαν ἰδιόχειρον, ὅτι νὰ μοῦ ὑπακούσετε εἰς ἐκεῖνα ὅπου μέλλω νὰ κάμω. Τὸ ὅποιον εἶναι τοῦτο νὰ εὐγάλω τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν χώραν, νὰ ὑπάγουν ἔξω καὶ τὰ μακελία ὅπου εἶναι πρὸς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνειον, νὰ τὰ χαλάσουν καὶ νὰ σφάζουν τὸ Σάββατον, καὶ νὰ ἑορτάζουν τὴν Κυριακὴν. Τότε δὲ θέλω σᾶς κάμῃ καὶ ἐγὼ ὁμολογίαν ἰδιόχειρον, πῶς δὲν θέλει ἀποθάνῃ ἄνθρωπος. Ὁ δὲ λαὸς εἰσήκουσέ μου, καὶ μὲ ἠγάπησε ὡσὰν τὸ θυμίαμα, ὡς ἐγὼ ἐστάθηκα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βαρβάρας ἀντάμα μὲ τὸν Σκευοφύλακα, καὶ τὸν λοιπὸν λαὸν ἡμέρας καὶ νύκτας δεκαπέντε. Ὁ δὲ Θεὸς ἔκρυψε τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ ἐλευθερώθησαν ὅλοι ἀπὸ τὸ θανατικόν. Ὑστερα ἀπὸ τοῦτο ἐκάμαμεν λιτὴν εἰς τὸν φόρον. Ἐκεῖ, ὅπου ἔσκεν ὁ Σταυρὸς, ἐγὼ ἔβαλα θρονίον, εἰς τὸ ὅποιον ἀνέθηκα, καὶ ἐπαράγγειλα τὰ θεϊκὰ λόγια, καὶ ὄχι τὰ ἰδικά μου. Ἐγὼ δὲ ἐκήρυξα τέτοιας λογιῆς. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ ἐπάκουσε, καὶ ἐλευθερώθητε ὅλοι ἀπὸ τὸ θανατικόν, ἤξεύετε πῶς ἐδῶ μέλλει νὰ γένη Ἐκκλησία εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος, τῆς Θεοτόκου, καὶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς. Πάλιν ἄλλην ἡμέραν εὐγάλαμεν λιτὴν ἀπὸ τὸ Καθολικόν, καὶ εὐγένωντας ἐγὼ ἐπῆρα εἰς τὴν πλάτην μου πέτραν, τὴν ὁποίαν φέρωντας, ἔβαλά την εἰς τὸν Σταυρόν. Τότε ἐγὼ ἐκήρυξα εἰς ὅλον τὸν παρόντα λαὸν εἰς τὴν λιτὴν, ὅτι καθένας ὅπου ἀγαπᾷ τὸν Σωτῆρα, τὴν Θεοτόκον, καὶ τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, ἄς κάμῃ ὅτι κάνω καὶ ἐγὼ, διὰ νὰ κτισθῇ τοῦτος ὁ Ναός. Ἐβοήθησε λοιπὸν ὁ Θεός, καὶ μοῦ εἰσήκουσαν ὅλοι ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἔφερναν ὅλοι πέτραις, ὡς τε ὅπου ἔχωσα τὸν Σταυρόν τὴν μέσην μὲ πέτραν λευκὴν. Ὅλοι δὲ αἱ χήσονται γυναῖκες ἐγέμισάν τον ἕως τὴν κορυφὴν. Εὐρίθη δὲ τότε ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐμπόδιζε νὰ γένη ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὅπου ἐγὼ ἰδειξα. Καὶ ὁ Θεὸς ἤξεύρει πῶς ἐγὼ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον μὴτε ἐκαταράσθηκά τον, μὴτε εἶχα τίποτε καταπάνω του.

Ὁ ὁποῖος ἐσυνέβη καὶ ἀπέθανεν. Οἱ δὲ ἄρχοντες, διὰ νὰ παίξουσι τὸ τζουγκάνιον, δὲν μὲ ἀφίνασι νὰ κάμω τὴν Ἐκκλησίαν. Τοὺς ὁποίους ἐπαρακάλουν, λέγωντάς τοις, πῶς ἐγὼ δὲν θέλω τίποτες ἄλλο ἀπὸ τοῦ λόγουσας, εἰμὴ μόνον πέντε πῆχαις, διὰ νὰ κάμω καμάραις, καὶ ἐσεῖς νὰ διαβαίνετε ἀποκάτω, μὴν ἐμποδιζόμενοι εἰς τὸ νὰ τζουγκανίζετε· ἢ δὲ Ἐκκλησία νὰ εἶναι ἀποπάνω. Οἱ ὁποῖοι ἄρχοντες ἔδωκάν μου πέντε πῆχαις. Ἐγὼ δὲ ἔστοντας καὶ νὰ ἔλθω ἀπὸ τὴν καθολικὴν εἰς τὸν διορισμένον τόπον, ὅπου ἐμελλε νὰ γένη ἡ Ἐκκλησία, ἡῦρκα πῆχαις εἴκοσι πέντε, καὶ πέτραις καλαῖς, καὶ μεγάλαις. Κάποιοι δὲ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας ἔδοκίμασαν νὰ μάσουσιν ἀπὸ τοὺς λίθους διὰ ἐδικήντους χρεῖαν, καὶ δὲν ἠμπόρουν. Ἡθέλησε δὲ ὁ Θεός, καὶ ἐμβήκασιν ὅλοι μέσα εἰς τὸν Ναόν. Διὰ δὲ ἐνουπνίου ὁ παντοδύναμος Θεός, ὅπου καὶ ἂν τοῦ ἄρσειε λίθος, ἐνεφάνιζεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν ἔφερναν. Εἰς δὲ τὴν ρίζαν τοῦ Σταυροῦ ἦσαν δαίμονες, ὅσον ἓνα μῶδιον, ὅμοιοι τῶν ἀγριομελισσῶν, οἱ ὁποῖοι δαίμονες ἐκτύπησαν δύο ἀνθρώπους, καὶ ἔρριξαν τοὺς εἰς τὴν γῆν. Θεοῦ δὲ βοήθεια ἰατρεύθησαν· οἱ δὲ δαίμονες ἔφυγον. Ἀρόντης δὲ ἡ Ἐκκλησία ἐκτίσθη ἕως τὸν πάτον, ἦλθεν ἡ Ἐορτὴ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Τότε ἐγὼ ἐπαρακάλεσα τὸν Πρωτοπαπᾶν διὰ νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ ὁποῖος ἦλθε καὶ ἐλειτούργα, καὶ λειτουργῶντας, ἦλθασιν αἱ Μελίσσαι, καὶ ἔπισαν ἐμπροσὰ εἰς τὸν Πρωτοπαπᾶν, καὶ εἰς ἐμένα. Ὅποτεν δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ εἰπῇ τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Πρωτοπαπᾶς, ἔφυγαν ὅλα τὰ Μελίσσαι, καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ. Ὅταν δὲ οἱ κτιστάδες ἠθελαν νὰ κτίσουν, ἔκαμνε χρεῖα, ὅτι ἐγὼ νὰ σαθῶ σιμὰ εἰς τὸ κτίσμα, ὁ ὁποῖος ἀγκαλὰ καὶ εἶμαι ἀμαρτωλός, μὲ ὅλον τοῦτο ἐπρογνώριζα ἕως ὅπου μέλλει φθάσῃ ἡ Ἐκκλησία· καὶ ἔτσι πιάνωντας βίσαλα ἄρχισα νὰ κτίζω. Κάποιοι δὲ ἀπὸ τὰ χωρία ἐλέγαν μου, πῶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκατέβαινεν ἄστρον, καὶ ἐστέκετο ἀπάνω εἰς τὸν Ναόν· τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν τὸ ἐπίστευα, ὡς τε ὅπου ἐπῆγα ἕως τὸν τίμιον Σταυρὸν, καὶ ἐσαμάτησα ἐκεῖ, καὶ εἶδα τὸ ἄστρον, ὡσάν μου ἐλέγασιν οἱ χωριάται, καὶ ἐπληροφορήθηκα.

Ἡ δὲ Ἐκκλησία ἐκτίσθη. Καὶ ὅποτεν ἐσήσαμεν τὴν τροῦλλαν, ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὴν Καθολικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμα δύο βραδιαῖς. Ἦτον δὲ τόσοσν σκοτάδι, ὅπου δὲν ἴδλεπεν ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπον. Ἐγὼ δὲ εἶδα τρία ἄστρα, τὰ ὁποῖα ἦλθασιν, καὶ ἔπισαν ἀπάνω

εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τὸ πέσιμον τῶν ὁποίων ἔγινε τόσον μεγάλο φῶς, ὡς τε ὅπου ἐφάνησαν καὶ τὰ χῶρια ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστέρων. Ἐκραξα ἀκόμι τὸν σκευοφύλακα, καὶ εἶδε τὸ γεγονὸς φῶς. Ἔβλεπα καὶ ἐγὼ τὰ σημεῖα, ὅπου ὁ Θεὸς ἔκαμνε, καὶ ἰθαύμαζα, καὶ ἐσπούδαζα μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς δὲ τὸν Σαμφὼν ἦσαν δύο καλόνναις, ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις ἐπῆρε τὴν μίαν ὁ Κύριος Μαλακινός, διὰ νὰ τὴν ὑπάγη εἰς τὸ σπῆτιτου. Ἐγὼ δὲ ἐπαρακάλεσά τον, καὶ μοῦ τὴν ἔδωκεν. Ἀκόμι τὴν ἄλλην κολόνναν ἐδοκίμασεν ὁ Κύριος Ῥοντάκιος μὲ ἑκατὸν ἀνθρώπους, καὶ δὲν ἤμπόρεσεν. Ἐγὼ δὲ ἐπῆρα δεκαπέντε, καὶ ἐπῆγα, καὶ τὴν ἔφερα ἐκεῖ, ὅπου ἦτον καὶ ἡ ἄλλη καὶ ἰθαύμασαν ὅλοι τους, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἔδυνήθησαν οἱ ἑκατὸν νὰ φέρουν, ἤμπόρεσαν οἱ δεκαπέντε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Σωτῆρος νὰ πάρουν. Ἀκόμι ἐγὼ πολλαῖς φοραῖς ἐκτιζα μίαν πῆχυν καὶ τὴν ἐρχομένην ἡμέραν εὑρισκα δύο. Πάλιν ἐκτιζα δύο καὶ ἠῦρισκα τεσσαρες. Ἐλειψεν ὁ ἀσβέστης, καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὸ Σθλαβοχῶριον ἕνας ἀνθρωπος, καὶ μοῦ ἔταξε τέσσαρα μόδια. Ἐκείνην δὲ τὴν νύκτα ἐκατέβηκεν ὁ Σωτῆρας εἰς ἐκείνον, ὅπου εἶχε τὸν ἀσβέστην, καὶ τοῦ εἶπε· Αὐτὴν τὴν νύκτα πέρνω τὴν ψυχὴν σου. Ὁ δὲ ἀνθρωπος ὅπου εἶχε τὸν ἀσβέστην, εἶπε πρὸς τὸν Σωτῆρα· Κύριε ποῖος εἶσαι; Ἀπεκρίθη, καὶ εἶπεν ἐκείνῳ· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Σωτῆρας, τὸν ὅποιον κτίζει ὁ Μετανοεῖτε εἰς τὸν φόρον τῆς Λακεδαιμονίας. Ἐσὺ δὲ ἔταξες αὐτῷ τέσσαρα μόδια μόνον ἀσβέστην, ἀλλὰ ὀλίγον ἐτάχθης, ἐπειδὴ ἔχεις ἕνα σπῆτιον γεμάτο. Ὅμως ἐὰν θέλῃς τὸ καλὸν σου, φέρε ὅσον ἀσβέστην καὶ ἂν ἔχῃς, καὶ καῦσαι ἀκόμι ἄλλα δύο καμίνια. Ὁ δὲ ἀνθρωπος ἑστουτας καὶ νὰ ἐξυπνήσῃ, εἶπεν· Ἐλεημονήσου με Δέσποτα, καὶ νὰ δώσω ὅσον καὶ ἂν ἔχω ἀσβέστην, καὶ νὰ καύσω ἄλλα δύο καμίνια. Ἦλθε πάλιν ὁ Σωτῆρας εἰς ἐμένα, καὶ λέγει μου· Συκώσου κτίζε, διατὶ ἐγὼ ἔγνωιάσθηκα διὰ ἀσβέστην, καὶ μὴν λυπᾶσαι. Συκώσου λοιπὸν, καὶ νὰ ἰδῆς τὸ ταχὺ πόσος ἀσβέστης ἔρχεται, καὶ καθάρισε καὶ σπῆτι, διὰ νὰ τὸν βάλῃς. Ἐβαλάτον εἰς τὸ σπῆτιον, καὶ ἐκτίσα. Ἐκαυσα ἀκόμι ἐγὼ καμίνια πενήντα, καὶ πιστεύσατέ μου, πῶς ὁ Θεὸς ἐπεμψε, καὶ ἔδιδαν εἰς τὸν ναόν. Τὸ ὅποιον ἐσπούδαζα νὰ τὸ παραδώσω εἰς τὸν Σωτῆρα, διὰ νὰ μὴν τὸν ἔχω ἀντίδικον εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ὅλων δὲ ἐκείνων ὅπου ἐσύνδραμαν ἀντάμα μου εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Θεὸς νὰ τοὺς ἐνθυμηθῇ, καὶ ὁ

πρεσβύτερος ὅπου λειτουργεῖ εἰς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν· ὁ ὁποῖος ἐφημέριος ἀνίσως καὶ δὲν τοὺς μνημονεύη, νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως κατέμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ Κριτοῦ. Ἀκόμι θέλω ἐγὼ ὅτι αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὸν θάνατον μου, νὰ τὴν ἐξουσιάζῃ ὁ στρατηγός, καὶ ὁ κριτής, ὅπου ἤθελαν βαλθῆ, πίνοντες ἀπ' αὐτὴν πέντε μετρητὰ κρασίον, καὶ ἓνα κοφίνιον Μῆλα. Διὰ τὴν ἐγὼ ἐκτίσα αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοὺς στρατηγούς, ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἀπὸ τοὺς κριτάδες. Ἀνίσως δὲ καὶ κανεὶς ἤθελεν ἀφήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ εἰς τὰ σπήτιάτους, μήτε ὁ πρωτονοτάριος, ἢ ὁ Διοικητής, ἢ ἄλλος κανένας ἀπὸ τοὺς πράττοντας εἰς κάθε λογῆς ὑπόθεσιν τοῦ καινοῦ, τοῦτο νὰ μὴ τὸ δεχθοῦσιν ὁ στρατηγός, καὶ ὁ κριτής, ἀλλὰ ἐκείνοι ὅπου εἶναι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἤγουν οἱ Ἀββάδες, καὶ Ἐφημέριοι, διὰ νὰ εἶναι ἀπειρακτοὶ, καὶ νὰ ἀπερνοῦσι μὲ εἰρήνην, καὶ ἀγάπην. Καὶ νὰ μνημονεύουσι τὸν Βασιλέα καὶ τὸν στρατηγόν, καὶ τὸν κριτὴν, ὅπου ἔχουν νὰ κάμουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸ περισσότερον τὸν κύριον Βασιλεῖον τὸν Ἀπόκαυχον.

Ὅποιος δὲ ἤθελε παρέβῃ τοῦτον τὸν λόγον μου, ἢ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἐμένα τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ ἤθελεν ἀδικήσῃ ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὰ σπήτιάτης, καὶ πειράζῃ τοὺς Καλογήρους, ὅπου κατοικοῦσιν αὐτὸν τὸν Νεὸν, ἢ τοὺς ἐφημέριους, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀκόμι θέλω, ὅτι νὰ εἶναι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δύο πρεσβύτεροι, καὶ οἱ καθήμενοι Ἀββάδες, καὶ πρεσβύτεροι εἰς ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ μὴ πειράζωνται, ἀμὴ νὰ καρποφοροῦσι διὰ τὴν ψυχὴν των, καθὼς ἔκαμναν καὶ εἰς τὴν ζωὴν μου. Ὅποταν δὲ ἤθελε λείψῃ ἢ ὁ Ἀββᾶς, ἢ ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ μὴν ἀφίνουσι εἰς αὐτὴν ἄνθρωπον ἀνωφέλητον, ἀμὴ ἐκεῖνον ὅπου ἔχει ἀρετὴν, καὶ εὐλάβειαν νὰ προχειρίζουσι. Ἀκόμι θέλω, καὶ ὀρίζω, ὅτι ὁ πρεσβύτερος Γαβριήλ, καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰλαρίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀντάμα μου, καὶ μὲ ἐδούλευσαν, νὰ εἶναι εἰς τὸν Νεὸν ἀπειρακτοὶ, καὶ ἀνεμπόδιστοι ἀπὸ κάθε ἓνα ἕως τῆς ζωῆς των. Μετὰ δὲ τὸν θάνατόντους νὰ βάνῃ ὁ στρατηγός, καὶ ὁ κριτής ἀντάμα μὲ τοὺς ἐντόπιους ἄρχοντας, ὁποῖους καὶ ἂν εὕρωσι χρήσιμους ἀνθρώπους, πρεσβυτέρους καὶ Ἀββάδες. Καὶ δεῖ νὰ καθίζουσιν οἱ ἄνωθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνθρώπους διὰ μέσου τῶν κανισκίων, καὶ παρακαλέσεων, τὸσον Ἀββάδες, ὅσον πρεσβυτέ-

ρους· ἀμὴ ἀνίσως καὶ οἱ προχειρισθέντες εἶναι κακοὶ, νὰ διώχνωνται, καὶ νὰ βάνωνται ἄλλοι καλοὶ. Ὅλα τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπου ἔκτισα τοῦ Σλαβοχωρίου, καὶ Παρωρίου, ἤγουν τὰ Μετόχια ἀντάμα μὲ ταῖς εἰσοδαῖς των, νὰ ἀποθησαυρίζωνται, καὶ νὰ μαζώνωνται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος, τόσον εἰσόδημα τῶν ἀμπελιῶν, καὶ ἑλαιῶν, ὅσον ἔμπασμα δένδρων καρπερῶν, καὶ ἀκάρπων. Οἱ δὲ Ἀββάδες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ὅπου εἶναι εἰς τὸν Σωτῆρα, νὰ κάμνουσι τὴν κυβέρνησιν, καὶ νὰ ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν ἐκείνων, ὅπου κάθονται εἰς τὰ Μετόχια. Ὁ δὲ στρατηγός, καὶ κριτής, ὁ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν, ἄς ἔχη δεσμὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀπὸ ἐμένα τὸν ἁμαρτωλὸν, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ὅσα ἐγὼ ἐδίωρισα, νὰ τὰ διατηρήσουν, καὶ νὰ τὰ φυλάξουν ἀκριβῶς. Ἦγουν λέγω, νὰ κοιτάζουσι τοὺς Ἀββάδες, καὶ πρεσβυτέρους, νὰ εἶναι ἄνθρωποι χρήσιμοι, καὶ ἀκατηγόρητοι, μαρτυρημένοι ἀπὸ ἀνθρώπους χρήσιμους, ἐπειδὴ καὶ εὐρίσκεται ὁ λαός¹ μου σὴν μέσην τοῦ φόρου. Ἀκόμι ὀρίζω, ὅτι ὁ Καθηγούμενος ὅπου ἤθελε βαλθῆ ἀπὸ τὸν στρατηγόν, καὶ κριτὴν νὰ κάμνη ὅλας τὰς ἑορτάς τοῦ Σωτῆρος, καὶ φωταυγίας. Ἀπὸ δὲ τὸ περίσσευμα τοῦ εἰσοδήματος, μόνον νὰ διατρέφωνται πέντε ἀδελφοί, ὁ Παπᾶ Θεόδωρος ὁ ξυλάνθρωπος, καὶ ἄλλοι τέσσαρες. Ἐκεῖνοι δὲ ὅπου δουλεύουσιν εἰς τὸν Ναόν, ἤγουν τὸ χωρίον τοῦ Περισοῦ, τὸ ὅποιον μοῦ ἔδωκεν ὁ ἅγιος στρατηγός, θέλω νὰ εἶναι ἄγγικτοι, καὶ ἀπειρακτοὶ ἀπὸ κάθε ἑνα. Ὁ τι δὲ ὁ στρατηγός, καὶ ὁ κριτής ἤθειλαν κάμη μετὰ τὸν θάνατον ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, νὰ κάμη καὶ ὁ Θεός με ἀυτοὺς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ὅποιος δὲ ἐκεῖνος ἤθελε παρακούσῃ τούτους τοὺς λόγους ἐμένα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ Σωτῆρ, καὶ ἡ Παναγία Θεοτόκος νὰ τοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ. Ὁρκίζω εἰς τὸν Θεὸν τὸν βασιλικὸν Πρωτοσπαθᾶριον, καὶ Κύρ Δημήτριον πρωτοσπαθᾶριον, ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο νὰ κρατοῦσι τὴν Διαθήκην μου, τὴν ὁποίαν νὰ τὴν βουλώσωσι μὲ μολυβδόβουλαν, καὶ νὰ στέκεται εἰς φύλαξιν σιμὰ εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ ὁ Θεός, νὰ φυλαχθοῦσιν ὅλα τοῦτα, ὅπου ἐγὼ ἐσχέδιασα εἰς τετράδιον.

¹ Γραπτὸν πάντως ναὸς

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου θὰ κοσμηθῆ διὰ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ἡ στοργὴ μεθ' ἧς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος περιβάλλει τὴν μνήμην τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου κατέστησεν εὐχερὲς τὸ ἔργον τῆς ἐν ἔτει 1901 συστάσεως ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Μάρκου Δραγούμη ἐπιτροπείας. Τὸ μέχρι τοῦδε συνειλεγμένον καὶ ἐν τῇ Τραπεζῇ Ἀθηνῶν κατατεθειμένον ποσὸν τεσσαράκοντα καὶ ἕξ περίπου χιλιάδων δραχμῶν, οὐ ταχεῖα προσδοκᾶται ἢ αὐξήσεις, ἐπιτρέπει ἢ μᾶλλον ἐπιβάλλει ἤδη εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τὰς πρώτας ἐνεργείας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ὅπερ ἀνέλαβε. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων εἶνε καὶ ἡ περισυναγωγή τῶν στοιχείων ἐξ ὧν ὁ γλύπτης, εἰς ὃν θὰ δοθῆ, κατόπιν διαγωνισμοῦ πιθανῶς συμφώνως πρὸς τὰς κρατούσας σκέψεις, ἡ ἐντολὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀγάλματος, θάναπαραστήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος αὐτοκράτορος, ἐμμένων σὺν τοῖς ἄλλοις ὅσον ἔνεστι πιστὸς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν περιβολὴν τῶν Παλαιολόγων.

Διὰ τοῦτον τὸν λόγον δὲν εἶνε ἄσκοπὸς ἡ ἀναθεώρησις τῆς ἱστορίας τῶν μέχρι τοῦδε φερομένων ἀναπαραστάσεων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἡ ἐπανάληψις καὶ συμπλήρωσις ἐκείνων ὅσα καὶ ἀλλαχοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Γιούλιον τοῦ παρελθόντος ἔτους περὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ αὐτοῦ εὑρεθεισῶν εἰκόνων τοῦ αὐτοκράτορος ¹.

¹ «Εἰκόνες Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου» ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ περιοδικῷ Εἰκονογραφημένη Ἔτ. Α' σ. 142 κ. ἑ.